

SVĚTOVÁ TVORBA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

- reakce na všechno to, co se děje ve světě, témata války, krize, epidemie
- po druhé válce se zase píše o válce, má to větší dozvuk než po té první, v první vlně reakce nadšení, že válka skončila, hrdinství, v dalších vlnách psychologické aspekty, jak válka působí na člověka
- rozdílný náhled východu a západu, odráží se v dílech, na východě důraz na hrdinství, spravedlivá válka, kterou vyhrál SSSR, pompéznější; na západě více psychologický pohled, kritika nejen války, ale i fungování vlastní armády
- v Německu vzniká taky taková literatura, ale daleko opatrněji, SRN x NDR

Günter Grass (1927-2015)

- nositel Nobelovy ceny za literaturu
- pikareskní romány¹
- (román) **Při loupání cibule**: autobiografická, vzpomínková, vydává okolo roku 2006, při jeho propagaci přiznal, že byl členem mládežnické organizace SS
- (román) **Plechový bubínek**: součást tzv. Gdaňské trilogie, toto je první část, hlavní postava Oskar Matzeratha, jeho osudy jsou líčeny od jeho narození až do 50. let, je mu v té době kolem 35, jsou to osudy, které se částečně odehrávají na dnešním Polském území (Gdaňsk a okolí), později v Německu, byl malý, nemohl růst, má jakési schopnosti, které se pohybují mimo realitu (když ječí, jeho hlas tříští sklo), on je využíval i zneužíval, rozhodl se, že nebude růst, a jako “krycí manévr” použil ten pád, aby nemusel být zodpovědný za věci, aby mu to procházelo, bubínek používá k distancování od dospělých, provází ho po celý život; když něco chtěl, bubnoval, dokud to nedostal; s morálkou si moc nelámal hlavu, kvůli němu i někteří lidé zemřeli, v průběhu let si i dokáže užívat života, podaří se mu i vyhnout smrti ze strany nacistického Německa, on nepatří do “dokonalého čistého národa”, Oskar byl na seznamu těch, které je potřeba zlikvidovat; naopak když bylo potřeba, byl schopný se starat o rodinu nebo vydělávat peníze, střídání vypravěčské roviny (ich, er), normálně se do er-formy přechází, když postava dělá něco nepěkného, ale tady to není tak jasné
→ Č 111

William Styron (1925-2006)

- svou tvorbou navazuje na Williama Faulknera (složitá kompozice, často musíme listovat zpátky, aby nám došly nějaké věci), a to jak jižanskou tematikou, tak kompoziční složitostí, různé vypravěčské perspektivy, paralely, moderní čtení
- Ulehni v temnotách (1951) – román o rozpadu jižanské rodiny
- Dlouhý pochod (1953) – novela z prostředí armády USA
- Zapal tento dům (1960) – psychol. román o životní krizi umělce
- **Doznání Nata Turnera** (1967) – román o první velké vzpouře amerických otroků v 19. stol.
- **Sophiina volba** (1979) – mnohohrstevnatý román se složitou kompozicí, prolínají se různé žánry, různé vypravěčské roviny, postupně se odkrývá život hlavní postavy, což je Polka Sophie, setkáváme se s ní v USA, její příběh, který se vrací do války, se odkrývá postupně, další základní postavou je mladý spisovatel Stingo, který se seznámí s ní i s jejím přítelem Nathanem, vytvoří tak kamarádkou trojici, Stingo jako začínající spisovatel je touto dvojicí fascinován, postupně se do Sofie zamiluje, ta mu postupně odkrývá tajemství svého života, ale to nečiní chronologicky, jsou tam záměrné mezery, jsou tam místa, kde si protiřečí, odhalí příčinu toho, proč neříkala pravdu, je to žena, která si prošla koncentračním táborem, který

¹ pikareskní = šibalský, šejdířský; pikareskní román - román kde je hlavní hrdina tak trochu darebák; osobitá parodie rytířského románu (Don Quijote)

SVĚTOVÁ TVORBA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

prežila, snaží se na to zapomenout tím, že opouští Evropu a odchází do USA, kde chce začít nový život, prolíná se tam život v USA a život v Evropě za války, kniha se jmenuje Sofiina volba, protože vždy měla na výběr mezi dvěma špatnými možnostmi

- 1. rovina koncem 40. let v USA – Stingo, Sophie, Nathan.
 - 2. rovina – život Polky Sophie Zawistovské, která se v USA snaží najít sílu žít. Odkrývání příběhu jejího života je postupné, s mezerami a skoky, občas s nepravdami a pozdějšími korekcemi.
 - Titul knihy – ...
 - Prolínání různých žánrů – autobiografický, psychologický a historický román, literatura faktu. Prolínání časových rovin, paralelní příběh Sophie a Stinga – kontrastní srovnání dvou světů.
- Č 22
- Viditelná temnota (1991) – autobiogr. román o překonání stavu psychické deprese

Joseph Heller

- za války byl příslušníkem bombardovacího letectva
 - “hlava 22” = logický nesmysl, paradox, neřešitelné
 - (*román*) **Hlava XXII**: černý humor, přináší i smích, který ale vyrůstá z krveprolití a utrpení; děj se odehrává u jedné letecké skupiny, je tam spousta předpisů, kterými se musí řídit, Hlava 22 říká, že zproštění letecké povinnosti může být jen ten, co je uznán za bláznem, o tom musí požádat lékaře, ale ten, kdo požádá, nemůže být bláznem – symbol nesmyslné válečné mašinerie, americká armáda líčena jako instituce, kritika směřuje k této instituci, naprosto absurdní svět pod hlavičkou armády jako instituce, množství naturalistických scén
- Č 29

James Clavell

- žil ve Spojených státech, ale narodil se v Austrálii
- **Král krysa** (dál viz dokument): děj se odehrává v zajateckém táboře Changi u Singapuru. Zajatce Japonců tvoří Angličani, Australané, pár Američanů, celkem deset tisíc mužů. Hlavní postava – Američan Král.

Existencialismus

- Filozofický směr, vznikl po 1. sv. v. v Německu a ve světě se rozšířil po 2. sv. v.
- Člověk si ve shonu života dostatečně neuvědomuje, že jedna z možností, které jsou mu dány, je i svoboda.
- Možnost svobody si uvědomuje teprve v ohrožení, strachu a úzkosti, v mezních životních situacích, kdy musí jednat sám za sebe.
- Existencialismus je filozofií člověka hledajícího smysl života, uvědomujícího si odpovědnost za svá rozhodnutí, za svou existenci.
- Umělecký a literární proud vycházející z tohoto směru, rozvíjí se od 40. let 20. st. Předchůdce existencialismu – F. Kafka (1883–1924).
- Literární hrdina pocítuje odcizení ve společnosti, vnímá absurditu života, pocítuje úzkost, hnus, tento hrdina se často ocitá v mezní situaci, která ho zbavuje iluzí, často se ocitá mezi životem a smrtí.
- V mezní situaci si hrdina uvědomí, že má možnost volby, možnost činu.
- Zároveň si je plně vědom důsledků, které jeho volba přinese.
- Uvědomuje si zodpovědnost za své činy, i když k nim byl dohnán.

SVĚTOVÁ TVORBA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

- Svobodu potvrzuje tím, že se nepodřizuje konvencím, prostředí atd.
- předchůdcem je Franz Kafka, ale u něj hrdinové nemají dospění do okamžiku, kdy se rozhodnou, že se svým životem něco udělají; pokud už si volí, ví, že to bude mít nějaké následky – u Kafky není svoboda volby, jsou osudem či okolnostmi vláčeni
- jejich život podle nich nemá smysl, nebo ho alespoň nemohou najít
- jedinci proti společnosti

Albert Camus (1913-1960)

- Francouz, nositel Nobelovy ceny, ale většinu dětství prožil v Alžírsku (tehdy francouzská kolonie), později žil v Paříži
- zkušenosti z Alžírsku ho značně ovlivnily
- názorově proměnlivý, označovali ho jako komunistu, potom jako antikomunistu
- zemřel poměrně brzy, ani v padesáti letech při autonehodě
- se Sartrem přátelé, později se názorově rozcházejí
- hledá odpověď na otázku, jak se má chovat člověk, který nevěří ani v boha, ani v lidský rozum – ani tak nenechá své hrdiny se jen vláčet osudem, ale měli by dospět k tomu, že budou osudu vzdorovat se všemi následky, které si ponесou
- on sám se k existencialismu příliš nehlásil
- tvořil i teoretická díla
- (*filosofický spis*) **Mýtus o Sisypovi**: filosofický spis – smysl života nahrazen vědomým a intenzivním bytím, je potřeba žít vědomě a intenzivně, i když člověk má pocit, že život nemá smysl
- (*drama*) **Caligula**: původně římský císař s možnou psychickou chorobou; Caligula páchá zlo a využívá své absolutní moci, protože poznává absurditu veškerého bytí – vnímá svět absurdní, a tudíž vnímá i život jako absurdní
- (*román*) **Mor**: chování lidí v zamořeném městě
- **Cizinec**

Jean-Paul Sartre (1905-1980)

- dramatik, esejista, filosof
- k existencialismu se aktivně hlásil
- vystupoval proti válce v Alžírsku a Vietnamu, zastával principy sociálního smíru, ale nebyl komunist
- výrazem svobody je čin, pokud k činu nedorazí, člověk není svobodný
- aby byl život smysluplný, nesmíme být nečinní, musíme se projevovat
- (*filosofický román-esej*) **Hnus (Nevolnost)**: román-esej, forma deníkových záznamů, filosofické úvahy
- (*drama*) **Za zavřenými dveřmi (S vyloučením veřejnosti)**: všechny postavy jsou již po smrti; jsou to dvě ženy a muž, co se ocitají někde v „předpekli“, kde mají strávit zbytek bytí, jsou tam za své činy trestáni, ale je to jen psychický tlak, muž byl násilník, za války dezertoval a byl popraven, jedna z žen kvůli vztahu k druhé ženě ji přesvědčí, aby zabila svého manžela, aby mohly být spolu, ale má výčitky svědomí a zabije sebe i svou přítelkyni, třetí žena nechce dítě, které nechtěně počala, zabije ho, otec dítěte tuto situaci vidí tragicky a páchá sebevraždu, vražedkyně umírá na zápal plic; různým způsobem je tam dohánějí výčitky svědomí, ale prostřednictvím těch zbylých dvou postav, které jim nastavují zrcadlo
- (*drama*) **Počestná děvka**: téma jihu, má v rukou osud černocha, který je obviněn z činů, které nespáchal a ona to ví

SVĚTOVÁ TVORBA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

- (*sbírka novel*) **Zed'**: soubor pěti novel, titul je symbolický, je to taky jedna z pěti novel, postavy, které tam jsou si mezi sebe a společnost staví zed', postavy se cítí nepřijímány společností, mohly se z ní vyloučit samy, nebo je vyloučili ostatní, zed' je jakýsi obranný prvek, všechny tyto postavy se dostávají do mezní situace, nakonec neučinily žádné rozhodnutí
→ ukázka: hrdina je ve vězení, oni chtějí vědět, kde je jeho kamarád, vedoucí protistrany a zeptají se ho, kde je, on je pošle na hřbitov, jenže on tam opravdu je

Rozhněvaní mladí muži

- druhá polovina dvacátého století, Anglie
- nesouhlasí s tradičními anglickými hodnotami: královna, rozvrstvení společnosti, šlechta
- ideální anglická dívka: středoškolská vzdělání, ideální vychování – stará se o domácnost, o manžela, výborně vaří, pečuje o dům atd.
- ideální anglický muž: vysoká škola, vydělává hodně peněz, buduje svou kariéru, má dokonalé děvče, založí rodinu a budou mít výbornou skvělou rodinu
- proti tomuto se vymezovali (ale byli tam i ženy, nejen muži)
- jejich revolta byla velice často vtipná, satirická, snažili se zachycovat nejružnější situace s jazykem daného prostředí (vulgarismy, jazyk ulice)
- hrdinou je často mladý muž, který tyto požadavky splňuje, jenže on se proti tomuto bouří
- nechť k budování kariéry nutí hrdiny přemýšlet o tom, jak by peníze vydělávali jinak, ale paradoxně většina hrdinů se do systému pokorně vrátí, stejně si kariéru budují, mají jen období revolty

John Osborne

- (*čínohra*) **Ohlédni se v hněvu**: hrdina Jimmy Porter, intelektuální, vzdělaný má plnou hlavu toho, že vrstva nevýznamných a významných hraje jinou roli, je znechucený světem, sám nepochází z bohaté rodiny, jeho žena pochází z bohaté rodiny a on je rozčarován vším, světem, politikou, ale u toho všeho svého negativismu, který vyjadřuje vůči době, ve které žije, do toho zahrnuje i všechny své blízké, ke kterým by se měl chovat hezky, ale ve výsledku jim ubližuje nejvíce, psychologická divadelní hra

Kingsley Amis

- (*univerzitní román*) **Šťastný Jim**: univerzitní román² je typickým románem rozhněvaných mladých mužů, je to prostředí menší anglické univerzity, hlavní hrdina Jim Dixon, je to muž, který nastoupil po ukončení univerzity jako asistent na katedře historie, vyučuje tam, taky tam má dělat kariéru, snaží se podlézat svému nadřízenému, protože ví, že to bude potřebovat, ale na druhou stranu ho vůbec nemá rád, jeho odborné pojednání o stavbě lodí z 15. století ho obtěžuje; má vést odborný seminář, ale jeho cíl je, aby se tam nikdo nepřihlásil, jenže tam má jednoho nadšence, který se mu tam přihlásil, takže se mu to nepovedlo; patálie s láskou – líbí se mu snoubenka syna svého nadřízeného – vtipné události, je to humorné, někdy trošku černě, mělo by to odhalovat strnulost konzervativní anglické společnosti, nakonec se s tím ale taky smíří, má obhájit tu svou přednášku, jenže měl takovou hrůzu z té obhajoby, že se nenasnídal, ale posilnil se whisky, to ho totálně odrovnalo, vyhodí ho z univerzity, získává jiné dobré místo díky protekci, takže vlastně zase naskočil na vlnu anglické společnosti
- (*román*) **Chci to hned**: společenský příběh

² je to z univerzitního prostředí, po dostudování univerzity mají začít budovat kariéru a vydělávat velké množství peněz

SVĚTOVÁ TVORBA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

Beat generation

- ve Spojených státech amerických v padesátých až šedesátých letech
- beat it to = zmizet, vypadnout; beaten = zbitý, opotřebovaný; beatific = blažený
- jejich touha byla vypadnout, zmizet z normálního života, nějak se potloukat, nepřizpůsobovat se době, protože se cítí unavení tímto způsobem života, chtějí dosáhnout něčeho lepšího, blaženosti
- v Americe taky důležitý patriotismus, samostatnost
- beatníci protestují proti všemu okolo, ale bez nějakého pevného programu
- jejich cílem je nebýt součástí konzumní americké společnosti
- **hipster** = člověk, který má pocit, že skutečná svoboda nemůže existovat v pravidlech běžného světa, ale na druhé straně s dobou drží krok, dobře se orientuje v hudbě, kultuře, ale chce být nezávislý a nechce být kýmkoliv jakkoliv omezován
- **square** = slangově člověk, který tradiční hodnoty respektuje, uznává, ctí zákony, je slušný, v tomto období získává pejorativní nádech – nudný slušňák
- typické znaky beat generation, klady a zápory
 - jejich životní styl byl velice rychlý, byli fascinováni drogami (LSD), hledají vnitřní svobodu, na venek působí až šokujícím dojmem
 - chtějí dospět k extázi, používají: nevázaný sexuální život, jazzová hudba, tuláctví, ...
 - taky řada velmi vzdělaných lidí – mají univerzitní vzdělání
 - hledali náhražky za západní civilizace – seznamovali se s buddhismem, hinduismem a jinými východními náboženstvími a filosofiemi
 - byli velmi otevření, poukazují na to, co se jim v americké společnosti nelíbilo: válečné řešení konfliktů, nulové toleranci vůči sexuálním menšinám, jiným než bílým rasám – za jejich tvrzeními byla i větší filosofická hloubka, to vtělili do svých vyjádření, knih
 - často měli problémy s vydáváním, nebo dokonce se zákonem
 - nespolehnali jen na vydavatelství, chtěli, aby jejich básně byly slyšeny – recitovali v kavárnách, klubech, galeriích
 - byli otevření, bezprostřední, nebáli se vyjadřovat svoje názory, ale jejich životní styl není záhodno následovat
 - neustále chtěli získávat nové poznatky, setkávat se s lidmi napříč společenskými vrstvami, rádi cestovali
- navazující hnutí na beat generation jsou hippies
- představitelé: Jack Kerouac, Allen Ginsberg, William Seward Burroughs, Lawrence Ferlinghetti, Charles Bukowski, Ken Kesey

Allen Ginsberg

(Rozporuplně přijímaný – geniální básník, nestydatý homosexuál, rozvraceč společnosti, vousatý šarlatán, symbol americké subkultury, pacifista. Cestoval po světě, studoval zen-buddhismus. V literatuře navazoval na Walta Whitmana, jeho poezie šokovala otevřenou obžalobou světa kolem. Získal bakalářský titul na Columbia College. Ovlivňovala jej hodně matka, ruská židovka levicového smýšlení. V roce 1965 navštívil Prahu a stal se králem majálesu. Pro své chování však byl z Československa vyhoštěn.)

- (*sbírka*) **Kvílení a jiné básně**: rychle mu zajistila známost, stěžejní báseň Kvílení, napsal ji v průběhu dvou dnů, otevřeně pod vlivem drog, chtěl vychrlit všechny pocity ze světa a americké společnosti, výpověď o “generaci zničené šílenstvím”, trochu jako pásmo myšlenek, anafora “kteří” – výčet „viděl jsem lidi, kteří ...”
- (*báseň*) **Kadiš**: svědectví o citu k matce, propojeno se společenskými událostmi (kadiš = modlitba židovských chlapců nad hrobem rodičů)

SVĚTOVÁ TVORBA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

Jack Kerouac

- vzdělaný na universitě, hráč amerického fotbalu, universitu nedokončil celou
- jeho rodiče byli Francouzi, do svých 7 let mluvil jen francouzsky
- seznámil se s Allenem Ginsbergem a především s Nealem Cassadym – typický beatník stylem života, ale nepsal, byl ikonou beatníků, rád cestoval a filosofoval, Jack a Neal spolu podnikli několik cest, jejich osudy na cestách Amerikou líčí v:
- (román) **On the road**: hlavní postavy jsou Sal (vypravěč, podle Jacka) a Dean (podle Neala), o skupině mladých lidí, kteří se několikrát ocitnou na cestách v různém složení, zpočátku vnímáme živočišnou radost se života (rychlá jízda, sex, drogy), ale můžou být i zodpovědní (jsou na jednom místě déle, mají trvalejší zaměstnání), čím blíže k závěru knihy jsme, tím smutnější to je, protože si uvědomujeme, že jejich život nemá cíl, smysl, někteří z nich si to postupně uvědomují, často proud vědomí; byl napsán jedním dechem, ale jemu se nechtělo měnit papíry, takže si pořídil velkou roli, kterou nemusel vyměňovat, neobtěžoval se s interpunkcí, začátky, konci vět; když s tou rolí přišel do nakladatelství, vyhodili ho, muselo dojít k úpravám
- (román) **Dharmoví tuláci**: ovlivněn hippies a zen-buddhismem, dharma je v buddhismu řád, pořádek, to, co drží pohromadě, symbol útěku z materialistického světa do světa myšlenek, idejí, ale pod vlivem LSD se nový svět buduje blbě – Martina Literáková, 2025, byl tam Charles Bukowski, William Barrows (Burroughs?? hanka mně tady nadává)

Ken Kesey

- bývá řazen k beat generation, ale moc k nim nepatří, zdaleka si nerozuměl se všemi, bývá řazen i k hippies, vystudoval divadelní umění
- potřeboval peníze, narazil na výzkum, který se věnoval vlivu drog na organismus člověka, k tomuto výzkumu se přihlásil
- dobrovolničil v psychiatrické léčebně
- v 60. letech si koupil starý školní autobus, byl celý pomalovaný, barevný, pojmenoval ho Further, jezdili v něm po Americe, v New Yorku se setkal s Ginsbergem a Kerouacem
- zajímaly ho pocity, psychologie postav, nesounáležitost se společností, jedinec ve společnosti nedokáže fungovat, hrdinové jeho děl se cítí odcizení, vnímají společnost jako nepřátelské prostředí
- (román) **Vyhoďme ho z kola ven (Přelet nad kukaččím hnízdem)**: zfilmován Milošem Formanem, který dostal osm Oscarů, přidat z dokumentu nějak
- (román) **Tak mě někdy napadá**: dobře přijímáno, taky dát z dokumentu

Neorealismus

- vychází z realismu, ale jsou tam nějaké nové prvky
- objevuje se po druhé světové válce v Itálii
- je to realismus až do největších detailů, snaží se o pravdivé vyličení situace v Itálii, protože tam byla diktatura a cenzura za druhé světové války, vyrovnávání s poražením fašismu, s přítomností amerických a britských vojsk
- styl, jímž realitu popisovali, bylo trošku jako ve filmu – kamera, která jede po nějaké scénérii, nejprve to zabírá z dálky, postupně jsme blíže, vidíme to detailněji, pak třeba záběr na postavu → zeširoka až do nejmenšího detailu, spisovatelé se snažili o totéž
- jazyk blízký lidové řeči, věnují pozornost obyčejným lidem, každodennímu životu, ale vracejí se i k válečným a poválečným událostem
- snaha být kritický, nezamlčovat a otevřeně říkat, jaká je situace

SVĚTOVÁ TVORBA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

Alberto Moravia (1907-1990)

- k jeho popularitě přispělo i to, že jeho romány byly zfilmovány
- (román) **Římanka**: příběh o dívce, která byla velmi krásná, její matka si je té krásy vědoma, pochází z chudých poměrů, její matka nabídne malíři, aby ji maloval; Adriana uklízí v jednom velkém domě, zamiluje se do jednoho muže, doufá, že se vezmou, jenže on je ženatý, stane se z ní prostitutka, vodí si zákazníky domů, nebaví se o tom s maminkou, ale ona to ví, schvaluje to, protože získává peníze
- (román) **Horalka**: vrací se do druhé světové války, drsný příběh, matka Cesira a dcera Rosetta, chtějí opustit Řím, protože je bombardován, odchází na venkov, život na venkově je ale velmi drsný, cestou zpět do Říma je dcera znásilněna marokánskými vojáky, to naruší vztah s maminkou, trvá dlouho, než se to upraví, poté má dva milostné vztahy, ale ani jeden nekončí dobře
- (povídky) **Římské povídky, Nové římské povídky**: každodenní život lidí žijících spíš nuzně nebo až na okraji společnosti
→ fejková čítanka Hříčky vedra: muž z rodiny ze střední vrstvy, rozhádá se s rodinou, jde na procházku, potká holčičku, tvrdí mu, že má nemocnou maminku, zavede ho k nim domů, ta si myslí, že je to jeho manžel, nakonec tam přijde další paní, která říká, že to není pravda, a tak ten pán odejde domů; motiv vedra, "přibližující střihy", hlavní postava si uvědomuje, že je špatně, že odešel, poměry, ve kterých žijí, nejsou tak špatné

Curzio Malaparte (1898-1957)

- prvně silným stoupencem fašismu, teprve postupně přechází k jiným názorům, po válce levičák
- (román) **Kůže**: pohled italského důstojníka, který doprovází Američany při osvobozovací cestě Itálií, vidí všude tu zkázu – nejen válečnou, ale i tu, která je způsobena nedostatkem prostředků, vidí, že to způsobuje morální úpadek společnosti, jsou ochotni dělat cokoli, aby měli jídlo, nemá možnost s tím nic dělat, není tam nic pozitivního

Nový román (francouzský nový román)

- Francie, 50. léta, nové pojetí románu, něčím narušit tradiční román
- tradiční román: vývoj postavy, více dějových linek, vypravěč vnější vševědoucí, chronologická komposice – to se bourá už při romantismu
- bouráme: retrospektiva, nespolehlivý vypravěč, proud vědomí, více vypravěčů, různé pohledy, časové skoky
- nový román jde ještě dál: nezabývá se psychologii postav, nevidíme do hlavy, jde o přesný popis událostí, vzniká napětí – při pouhém popisu událostí čtenář rozmýšlí příčiny, otevřeno k interpretaci

Alain Robbe-Grillet (1922-2008)

- (román) **Gumy**: detektivka naruby, čtenář ví kdo je vrah, v průběhu se dozvídáme další okolnosti; řeší se nepodařená vražda profesora Duponta, který se poté z obavy před dalším útokem nechá prohlásit za mrtvého
- (román) **Žárlivost**: Vypravěč ukazuje několik situací paní A., manželky majitele banánové plantáže, jejich souseda Francka a vypravěče, kterého si čtenář pravděpodobně ztotožní s manželem A., ač to není nikde napsáno. Pravidelná setkávání budí ve čtenáři dojem, že Franck a A. jsou milenci, přestože všechny situace jsou vysvětlitelné i jinak. Popis je strohý, ale detailní, vzniká napětí, jistota-nejistota. Žárlivost se stupňuje, ale jako by

SVĚTOVÁ TVORBA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

manžel-vypravěč pravdu nechtěl vědět. Mohl by totiž zjistit, že se nemýlí. Anebo mýlí? Stereotypní opakování týchž jevů přispívá ke zvyšujícímu se napětí. "Dvojakost" je už v názvu – La jalousie = žárlivost, ale také žaluzie (co se za ní odehrává?).

→ ukázka fejková čítanka

Magický realismus

- od 50. let v zemích, kde je silný příklon k tradicím, folklóru, mytologii; převážně latinská Amerika, Asie
- příklon k tradicím, folklóru, ÚLS, velmi silně k mytologii
- založen na nenápadném prolínání reálného světa s fantasií, mytologií, sny, protagonisté nehledají logiku
- plynutí času složité, neuchopitelné, některé postavy třeba žijí stovky let
- dále Michail Bulgakov (Mistr a Markétka), Čingiz Ajmatov (z Kyrgyzstánu)

Gabriel García Márquez

- z Kolumbie
- (*román*) **Sto roků samoty**: čas plyne různým tempem, taky ukázka toho, jak se vyvíjí společnost, rozvoj průmyslu, banánové plantáže, velmi silný motiv samoty, jak přibývá členů rodiny Buendíů, přestože je rodina rozvětvená, členové jsou sami
→ fejková čítanka: Aurelius předává vládu Arcadiovi (jeho synovec a zároveň adoptivní syn), na konci jeho babička o zbičuje a přebírá nadvládu nad městem
- (*novela*) **Kronika ohlášené smrti**: ve smyslu černé kroniky, "detektivka naruby", protože od začátku víme, kdo je vrah, víme, kdo umřel, ale postupně se rozkrývá ve vzpomínkách, jak se to stalo, není zas tak moc magicky realistická, námět svérázný, příběh o rodové cti a o tom, že rodová čest je jedna z nejdůležitějších hodnot latinskoamerické populace, je potřeba se v duchu rodové cti zachovat, jestliže je potřeba hájit dobrou čest rodiny, někdy je i potřeba někoho zabít, z našeho úhlu pohledu ne až tak důležité, aby to vyrovnala něčí smrt; tady šlo o to, že Bayardo san Román se zamiluje do Angely Vicariové, chtějí se vzít, velká událost, jsou tam pozvaní všichni z vesnice, potíž nastane kránu, kdy ženich nevěstu vrátí, protože zjistil, že nebyla panna, má být potrestán milenec té manželky (odpanitel), v rodině nastalo velké vyšetřování, nad ránem je už tak unavená, že řekne jméno Santiago Nasara, velmi pohledného, s pověstí záletníka, patřil k bohatší rodině, jestli s ní někdy něco měl, se nedozvíme, nastává absurdní situace, kdy její dva bratři musí jít vykonat akt rodové pomsty, musí zabít Nasara, pečlivě se na to připravují tak, že to všem říkají, to dělají proto, aby ho nemuseli zabít, jenže všichni si řeknou, že už mu to někdo řekl, nakonec on a jeho matka byli jediní, kteří se to nedozvěděli, nakonec ho opravdu zabijí
- (*román*) **Láska za časů cholery**: hodně magických prvků, děj se odehrává od konce 19. st. do poloviny 20. století, hlavní postavy jsou Florentino, Fermína, ti se do sebe v mládí zamilovali, jenže Fermínin otec nechtěl, aby se provdala pod svou úroveň, neschválil to, po nějaké době Fermína zjišťuje, že její vlastně nemiluje, nakonec se provdá za lékaře, Florentino se celoživotně snaží žít s vědomím, že jediná žena, po které touží, nikdy jeho nebude, postupně se s tím vyrovnává v náručí několika milenek; pár prvků magična, ale není to tak okaté

Postmodernismus

- reakce na modernu, něco, co je po moderně, ta byla určena úzkým vrstvám společnosti, postmodernisté se toto snaží zvrátit, aby vše, co člověka obklopuje, bylo příjemné pro širší

SVĚTOVÁ TVORBA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

vrstvy obyvatelstva, ale zároveň, aby to neztratilo svébytnost, přidanou hodnotu, kterou měly modernistické směry

- v literatuře se začíná projevovat tím, že je to dílo dvojúrovňové – jedno dílo je přitažlivé i pro nenáročné i pro náročné čtenáře, toho se dá dosáhnout třeba zajímavým (dobrodružným, překvapivým) příběhem a skrytými významy (symbolika, aluze, myšlenkově hluboké, filosofické pasáže)
- pestré, vyskytují se tam prvky nejrůznějších žánrů (literatura faktu, dobrodružná lit., detektivky, pokleslé žánry), je to různě propojováno
- autoři často pracují s fikcí, která se tváří jako realita – sklon k mystifikaci
- velké množství možných interpretací
- k postmodernismu řazen taky Milan Kundera, sám se tak necítil

Umberto Eco

- (*román*) **Jméno růže**: má všechny atributy postmodernismu, dobrodružný příběh, který se odehrává ve středověku (mystické prostředí), k první mystifikaci čtenáře dochází hned na zač., čtenáři sděleno, že dílo vychází z původního benediktinský rukopis; Vilém z Baskervillu, františkánský mnich, přichází se svým mladým pomocníkem-učedníkem Adsonem z Melku na nějaké opatství, mají tam jakési poslání, protože tam má přijít císařská delegace, on se má stát prostředníkem mezi opatstvím a touto výpravou, tam ale začínají umírat mniši, Vilém se pouští do pátrání, aluze na detektivní román Pes baskervillský
→ Č 64

Vladimir Nabokov (1899-1977)

- Rus, sečtělý, později imigrant, přemístil se do Německa a později do Spojených států
- jeho matka žila dlouhou dobu v Praze, kde je taky pochovaná
- taky překladatel, Německo museli opustit před válkou, jeho žena byla Židovka
- (*román*) **Lolita**: kontroverzní, někdy bývá označován až za pornografii, sklony k pedofilii, Lolita je malá holka, o vztahu třicetisedmiletého muže k dvanáctileté holčičce, on se ožení s matkou Lolity, ne kvůli ní, kvůli Lolitě, nepřímou způsobí smrt této ženy, spousta filosofických pasáží a psychologických momentů, komplikovaný román

Člověk v totalitní společnosti

- není to směr, pojítkem je pouze téma
- totalita = vláda úzké skupiny lidí, kteří utlačují tu většinou, kontroluje média, propaganda, zasahuje do osobního života lidí
- svoboda = možnost dělat si co chceme do té míry, abychom nenarušovali svobodu a práva ostatních, možnost projevovat své postoje a názory, možnost být volen, založit si vlastní stranu, demonstrace atd.
- dystopie = antiutopie = dílo, které ukazuje svět, který funguje velice propracovaně, ale na takových principech, které se neslučují s demokratickými principy

Alexandr Solženicyn (1918-2008)

- nositel Nobelovy ceny za literaturu z roku 1970, utlačovaný režimem
- prožil osm let v gulagu (nápravném pracovním táboře), kde se ocitl za kritiku Stalina, kterou si dovolil mít v soukromé korespondenci
- o těchto zážitcích pak psal ve svých knihách

SVĚTOVÁ TVORBA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

- po smrti Stalina byl částečně rehabilitován a mohl začít psát, ale trvalo to dlouho a dlouho to nezůstalo
- některá díla musela vycházet v samizdatu (kopírována ručně na psacím stroji, protože nemohl vycházet oficiálně)
- píše jednoduchým způsobem, hodnota je spíš v dokumentaristice
- **Souostroví Gulag**: skoro literatura faktu, historie vzniku a existence represivního aparátu, gulagy (nápravné tábory nucených prací, kam byli posíláni vězni – i političtí)
- (*novela*) **Jeden den Ivana Děnisoviče**: autobiografické prvky, jeden den v táboře nucených prací, degradace lidských hodnot, degradace člověka na zvíře – dělají to, co musí, aby přežili
→ fejková čítanka 89

Jiří Kupka

- **Krvavé jahody**: ne moc vysoká umělecká hodnota, ale je to dokumentární příběh Věry Sosnarové, někteří nevěří v pravdivost příběhu, její maminka opustila Ruska odešla s legionáři do Československa, její starší dcera je právě Věra Sosnarová – když se objevili v Brně vojáci rudé armády, v květnu krátce nato přišli její matku zatknout, vzali i její dvě dcery a poslali je do gulagu, po zhruba dvaceti letech se vrací do Česka, ale tady se na ni pohlíželo jako na zločince, museli podepsat papír, že o tom nesmí nikde mluvit, jinak si je Rusáci najdou

George Orwell (Eric Blair)

- narozen v Indii, ale napůl Angličan a napůl Francouz
- Orwell si zvolil podle říčky z kraje ze svého dětství
- **Farma zvířat**: napsána během druhé světové války, ale znázorňuje vznik totality, která má ze začátku hezké rysy, nakladatelé se obávali reakcí Ruska, báli se ji vydat
- **Na dně v Paříži a Londýně**: záměrně se pohyboval mezi chudinou, aby zjistil, jak lidé žijí
- **Barmské dny**: značně autobiografická
- **1984**: dystopický román, prvky sci-fi

Ray Bradbury

- americký spisovatel, povídkář, esejista, scénárista
- v knihovně napsal 451 st. Fahrenheita
- **Mart'anská kronika**: povídky o osidlování Marsu, sci-fi
- **451 st. Fahrenheita**

Další

- William Golding: Pán much
- Suzanne Collinsová: Hunger Games
- Egon Bondy: Invalidní sourozenci

Absurdní drama

- od 50. let 20. století
- absurdita je v něm vnímána jako pocit bezmocného člověka, který většinou nedokáže komunikovat
- lidský život postrádá smysl, pocit odcizení
- připomíná existencialismus
- typické znaky:

SVĚTOVÁ TVORBA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

- chybí souvislý děj
- není možno vysledovat psychologickou motivaci jednání postav
- o postavách se divák mnoho nedoví
- v rozhovorech nemá smysl hledat logiku, protože tam často žádná není
- jazyk ztrácí sdělovací funkci, dialogy jsou bezúčelné
- cykličnost
- absurdní = v rozporu s očekáváním, s tím, jak to obvykle bývá

Samuel Beckett (1906-1989)

- Ir, ale od konce 60. let žil v Paříži, proto často nesprávně považován za francouzského autora
- (*drama*) **Čekání na Godota**: dvě jednání, neurčitý čas i prostor, scéna – jeden strom na venkovské cestě, dva tuláci Estragon a Vladimír čekají na Godota, situace hry se cyklicky vracejí, další dvě postavy – pán a jeho sluha, který pro něj dělá i naprosto nesmyslné úkoly, o bezvýchodnosti, apatii, smutku, ale nedělají nic pro to, aby nastolili změnu

→ Č 137

- cykličnost (opakují co říká ten druhý)
- rozhovory nemají logiku
- nevíme nic o postavách – kdo je Godot?
 - může být symbol pro spasení nebo pro Boha
 - možná Godot není – nesmíme na něco čekat, musíme to udělat sami
- ani Estragon, ani Vladimír nevyvinuli žádnou aktivitu, jen čekali – připomíná Kafku, Před zákonem, možná Proměnu – chybí tam ten čin, beru život do svých rukou

Eugène Ionesco

- původem částečně Rumun, ale je vnímán spíše jako Francouz po matce
- (*drama*) **Plešatá zpěvačka**: jednoaktovka, dvě rodiny, Smithovi jsou doma, připravují se na návštěvu Martinových, vedou spolu míjivou konverzaci, každý si říká to svoje, pak dojde návštěva, vedou spolu konverzaci, mihnou se tam další dvě postavy – velitel hasičů a služka, jen zvyšují absurditu celé konverzace, žádný jiný smysl tam není, míjivá konverzace, navzájem se neposlouchají, nereagují na sebe – hra o tom, jak je komunikace ve společnosti leckdy nefunkční, pak to skončí a prohodí se role. Nudící se londýnští manželé Smithovi očekávají návštěvu manželů Martinových. Základem konverzace jsou banální a otřepaná klišé. Komunikativní funkce se vytrácí, zvyšuje se agresivita. Další dvě postavy – velitel hasičů, který přišel hasit očekávaný požár, a služka, vydávající se za Sherlocka Holmese. Fantasmagorická konverzace pokračuje. V závěru hry se vše utne, Martinovi a Smithovi se usadí obráceně, vymění si role. Absurdní stereotyp může začít nanovo.

Friedrich Dürrenmatt

- Švýcar
- psal absurdní dramata, soustředil se na psychologii postav, znaky epického divadla³
- svět je špatný a je ze své špatnosti nevyléčitelný, na to poukazuje skrze komedie, až absurdní, kritický, černý humor, satira
- (*drama*) **Fyzikové**: dva agenti, kteří předstírají, že jsou Newton a Einstein a mají zabít každého, kdo zjistí, že nejsou fyzikové, odehrává se v psychiatrické léčebně (podobné jako Vyhodíme ho z kola ven, Mistr a Markétka, Švejk), prvky detektivního příběhu (vyšetřování vraždy ošetřovatele, které přišly na to, že to nejsou blázni a musí je zničit)

³ propagoval Bertolt Brecht, prolamování čtvrté stěny

SVĚTOVÁ TVORBA PO DRUHÉ SVĚTOVÉ VÁLCE

- (*tragická komedie*) **Návštěva staré dámy**: navštívila své rodné městečko, během její nepřítomnosti se z ní stala milionářka a chce se pomstít svému bývalému milenci Alfrédu Illovi, protože popřel otcovství jejich dítěte (podobný motiv jako div. hra Je třeba zabít Sekala?)

Tennessee Williams

- Američan, pochází z jihu (podobné jako William Faulkner, William Styron: Sofiina volba)
- jeho hrdinové často žijí ve svém světě, nechťejí si připustit, že realita je jiná, zabývá se psychologií postav → píše psychologické drama (podobné jako Eugene O'Neill – Cesta dlouhým dnem do noci)
- (*psychologické drama*) **Tramvaj do stanice touha**: hl. postava Blanche, jejíž život k ničemu nevede, život se jí hroutí pod rukama, nakonec končí v ústavu, další dvě postavy: její švagr (spíše omezený, z nižších společenských poměrů)
- (*drama*) **Kočka na rozpálené plechové střeše**: téma jihu, jižanské mentality, hlavní postava jižanského milionáře, který umírá na rakovinu a jeho rodina se snaží se mu co nejvíc zalíbit, dále syn a jeho žena, složité manželství, protože pije